

3. Білик 2013: Білик Н. Культурологічна спадщина Богдана Лепкого: монографія. – Тернопіль: Богдан, 2013. – 184 с.
4. Верниволя 1922: Верниволя В. Богдан Лепкий (нарис літературної діяльності і спроба характеристики письменника за двадцять п'ять літ його письменницької праці) // Лепкий Б. Писання: в 2 т. – Київ-Ляйпциг: Українська накладня, 1922. – Т. 1. – С. IX–XII.
5. Кузеля 1924: Кузеля З. Бібліографія писань Б. Лепкого // Золота Липа. Ювілейна збірка творів Богдана Лепкого з його життєписом, бібліографією творів і присвятами. Зладив Зенон Кузеля. – Берлін: Українське слово, 1924. – С. 229–253.
6. Кузеля 1933: Кузеля З. Богдан Лепкий у Німеччині // Діло. – 1933. – 7 липня. – С. 3–4.
7. Лепкий 2007: Лепкий Б. Вибрані твори: у 2 т. / упорядкув. та передм. Н. І. Білик, Н. І. Гавдиди; прим. Н. І. Білик. – К.: Смолоскип, 2007. – Т. 1: Поезія, проза, спогади. – 606 с.
8. Лепкий 2011: Лепкий Б. Вибрані твори: у 2 т. / упорядкув. Н. І. Білик, Н. І. Гавдиди. – К.: Смолоскип, 2011. – Т. 2: Публіцистика, промови, наукові студії. – 616 с.
9. Лепкий 1902: Лепкий Б. [Б. Л.] Славянський клуб у Кракові // Літературно-науковий вістник. – 1902. – Т. XVII. – С. 178–180.
10. Лист Б. Лепкого 1910: Лист Б. Лепкого до О. Барвінського (від 1910 р.) // Журавлі повертаються...: 3 епістолярної спадщини Богдана Лепкого. – Л.: Фенікс, 2001. – С. 149–150.
11. Оповістка 1921: Оповістка про відкриття передплати на часопис «Українське слово» // Українське слово. – 1921. – Ч. 5. – 4 лютого. – С. 4.

УДК 947.477

Олена Даниліна

Епістолярний образ Богдана Лепкого

У статті проаналізовано опубліковані листи Богдана Лепкого. Визначено тематику, зміст, основних адресатів. Розглянуто риси характеру й особливості творчості, особисте й громадське життя письменника, відображене в листуванні.

Сформовано уявлення про епістолярний образ Б.Лепкого. Зроблено висновок про метажанрову природу епістолярної спадщини автора.

Ключові слова: епістолярний образ, автобіографія, метажанр, літературна творчість, тематика.

Danylina Olena. Epistolary character of Bohdan Lepkiy

In forming of idea about an author a ponderable role is played by various autobiographic materials among that the not last place is occupied by letters. The epistolary inheritance by Bohdan Lepkiy not simply complements character of writer, publicist, art critic, but also it opens the new pages of his biography and personality. The published letters by Bohdan Lepkiy that outline the wide circle of communication by Bohdan Lepkiy, expose the far of shallow and large businesses a writer took care about that are analyzed in the article. In letters the creative kitchen of writer - prosecution opens up of translations and original works, information about translations of the works Polish and German, prosecution of editing and conclusion of collections, intentions of new texts, study of literature work

The considerable array of letters exposes Bohdan Lepkiy as a teacher that aims to get lecture in Cracow; from them we hear about work in the gymnasia of Sobeskiy and Jazek, about the way of life and habits of teacher and writer.

In correspondence present person and actually autobiography – The classic text of this genre, in that the events of life and work are 1926 to expounded of age.

In the article an idea is formed about epistolary character of Б.Лепкого and drawn conclusion about метажанрову nature of epistolary inheritance of author.

Keywords: epistolary character, autobiography, metagenre, literary work, subjects.

Постановка наукової проблеми та її значення. У формуванні уявлення про автора вагому роль відіграють різноманітні автобіографічні матеріали, серед яких не останнє місце посідають листи. Епістолярна спадщина Богдана Лепкого, дбайливо зібрана з різних джерел В.Качканом [1], не просто доповнює образ письменника, публіциста, мистецтвознавця, а й відкриває нові сторінки його біографії й особистості.

Епістолярна спадщина, епістолярна творчість – це, на думку Михайлини Коцюбинської, "інтелектуальний продукт особливого роду" [2], оскільки містить не лише цінні автобіографічні й біографічні моменти, а й елементи письменницького нотатника, статті, есе тощо.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Епістолярну спадщину письменників, її роль і місце в літературному процесі досліджували М. Назарук, Л. Вашків, В. Кузьменко, М. Коцюбинська, К. Сардарян.

Мета і завдання статті полягають у аналізі листів Б. Лепкого на тематичному й змістовому рівнях, у виокремленні рис характеру й відтворенні епістолярного образу письменника.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження.

Тематично епістолярна спадщина Б. Лепкого охоплює:

- інформацію про події особистого життя (місце проживання, стан здоров'я, родина);
- інформацію про стан роботи над літературними й науковими текстами;
- оцінку сучасного авторів літературного процесу й окремих постатей (І. Франко, О. Кобилянська, В. Стефаник та ін.);
- друк творів окремими виданнями та в періодиці;
- фінансові справи;
- повідомлення про роботу на різних посадах і проблеми, пов'язані з цим.

Перш за все перед нами – людина з її радощами, болями й гризотами. Богдан Лепкий постає зі сторінок листів як людина щира й щедра до інших, бо переймається не лише долею родини, а й багатьох близьких чи незнайомих, але талановитих людей, клопочеться не лише про себе, а й про інших. Нерідко йдеться про фінансові й робочі проблеми – нестача коштів на лікування чи переїзд, затримки гонорарів чи виплат, недостатня кількість годин чи й брак роботи взагалі. Опікування родиною, хвороби, переїзди – щоденні клопоти потребують фінансів і відволікають від творчості.

Уміння писати за будь-яких обставин, тримати в голові зобов'язання перед видавцями й редакторами, в міру сил знайомитися з тим, що друкують колеги по цеху – ці навички створюють образ цілісної людини, що має неабиякі організаторські здібності.

Опубліковані листи не лише окреслюють широке коло спілкування Б.Лепкого (Осип Маковей, Ольга Кобилянська, Ярослав Гординський, Олександр Барвінський, Іван Раковський, Кирило Студинський, товариство «Просвіта» у Львові, НТШ та ін.), а й розкривають значну кількість дрібних і великих справ, якими опікувався письменник (друк своїх та чужих текстів, клопотання з приводу стипендій і роботи, участь у конкурсах і редакційних радах, турбота про рідних, друзів і знайомих).

Із листів до Василя Щурата дізнаємося про близькі дружні стосунки Богдана Лепкого із ним, а також маємо документальне підтвердження факту вінчання – у листі від 20 січня 1897 року Богдан Лепкий запрошує друга на важливу подію, яка відбудеться 2 лютого.

Особисті факти дізнаємося й із листів до Кирила Студинського – про смерть батька ("Убила його грижа і праця, а добила погана, людська злоба" [1, с.516]), про отримання для матері виплат

У кількох листах до Івана Франка бачимо Богдана Лепкого-сина, який опікується виданням батькового спадку; письменника, що турбується про вихід своїх творів на сторінках "Літературно-наукового вісника"; науковця, який цікавиться розвитком жанру новели ("...які етапи добачаєте Ви в розвою нашої новелі – від Квітки і донині" (лист від 16 травня 1902 року). Розвиває свої думки про жанр Б.Лепкий у листі до К.Студинського від 27 травня 1902 р.: "... як література взагалі, так і єї поодинокі відділи переходять деякі фази, чи там етапи, чи як у своєму розвою... наша новеля під теперішню хвилю розвивається дуже буйно, що числить багато авторів і визначається різноманітністю теми. А, прецінь, були часи, коли вона майже не естувала" [1, с.534].

Значний масив листів до Кирила Студинського розкриває Богдана Лепкого як викладача, що прагне отримати лекторат у Кракові; з них ми дізнаємося про роботу в гімназіях Собеського і Яцка, про побут і звички викладача і письменника. ("Я працюю страшенно. Прямо над силу. Маю 32 години, а до того задачі і таке друге. А ту рад би писати, поки є охота та свѣжість молодеча. І пляни є неабиякі, лиш щоби час та здоровля, та спокій" – лист від 15 січня 1903 р. [1, с.546]), про твори і критику на них. Зокрема, про позитивний відук Стефаніка на оповідання. Питання критики стоїть гостро для Лепкого – нерідко в листуванні він скаржиться на те, що публікації його творів у періодиці або вихід окремими книжками залишаються непоміченими. Так у листі від 6 березня 1900 року читаємо: "Моя збірка "З життя" перейшла цілком незамітно, навіть пес не гавкнув... В огляді Франка за 1899 рік говориться про всяких Мандичевських, Крушельницьких..., а про мене анісловечка..." [1, с. 490]. А у листі від 19 березня 1903 р. Лепкий згадує про інший випадок критики: "Нині подал "Діло" згадку про "Власну хату", від наголовка почавши баламутну. Тому було б мені мило, коли б "Руслан" написав про той прольог кілька слів, але, прочитавши вперед книжочку, бо дописуватель "Діла" видів єї мабуть тільки здалека, інакше не поробив би таких похибок" [1, с.554].

У листах до К.Студинського розкривається творча кухня письменника – робота над перекладами і оригінальними творами (" Взагалі я не формаліст. Як пишу, то не потрафлю тямити о ритмах, строфах, наголосах і т.д. Пишу та й тільки" – лист від 31 травня 1900 р. [1, с.491]), інформація про переклади своїх творів польською і німецькою, робота над редагуванням і укладанням збірок ("При укладі збірки ішов за Вашою радою і в суміш з оригінальними стихами давав переклади ...від перших проб, т.е. від 1891 року аж донині" - лист від 31 травня 1900 р. [1, с.491]), задуми нових текстів ("Тепер мені по голові снується якась велика драма. Поперед очі мигають краски, в ушах грає музика давних наших часів. Часом як задумаюсь, то виджу

своїх героїв, але ще вони якісь неясні, немов в імлі" [1, с.511]), літературознавча робота ("...щойно скінчив я інформаційний огляд нашої літератури за 1901 рік... знаю, що робив я в добрій вірі і виключно з пієтизму для нашої справи. Іменно хотів і хочу про нашу літературу інформувати людей, котрі про неї мало знають" - лист від 17 лютого 1902 р. [1, с.526]).

Утім Богдан Лепкий – це не лише викладач і письменник, він активний громадський діяч, що має в окремих питаннях непримиренні позиції: "З москвофільським ренегацтвом до старості боротися буду. Не зношу его і примиритися з ним не можу" [1, с.500]. Сучасність його поглядів полягає в тому, що він радить починати з себе: "Взагалі ми забагато на других нарікаємо, а замало на себе". – лист від 27 жовтня 1901 р. [1, с. 517].

Серед численних щоденних питань рефреном звучить скромність і подеколи применшення своєї літературної діяльності – у згадках про нові твори мимохідь, у відмовах від писання; водночас – чітка й точна оцінка всього написаного іншими: "Від сецесії, від "Гайдамаків" страшенно мало маємо культурних добутків, а так багато всякого хабузя..." [1, с.409], відзначення більшої своєї праці на теренах історії літератури й критики: "...почавши від студій університетських аж до нинішньої днини, працюю на полі літератури і критики літературної і що видав чимало праць з того обсягу..." [1, с.40].

Письменник декларує відмову від власних бажань на угоду читачам: "Я стараюся писати так, щоби кождий міг (без насильства над собою) прочитати. Літературу красну відложив я до лучшого часу" [1, с.60]. У листі від 12 серпня 1906 року майже те саме: "Одна потіха для мене, що працював пильно і щиро. Не раз не писав я того, що хотів, а те, що диктував мені голос громадянського обов'язку, голос народної совісті" [1, с.341].

Висловлює Лепкий сумніви у вартості своїх книжок: "Спасибі Вам за розпродаж моїх книжок. Навіть не знаю, як дякувати Вам, що занялися. Але гризе мене, бачите, совість, чи не зробили Ви дурниці, пускаючи отсі продукти

«безпредметової туги та мелянхолії» поміж люди» [1, с.297] – лист від 24 лютого 1906 року до Ярослава Веселовського, книга «Над рікою»

Часто вибачається у листах за почерк або непорядкованість своїх текстів і недостатність редагування, адже твердить: «...переписувати страх як не люблю» [1, с. 304].

Сум і відчуття непоцінованості звучить у ставленні Лепкого до критики: “Десять літ замість золотого ковніра переписував вірші. Чужі діти учив, щоб для своєї літератури мож було працювати. Себе самого обкрадав. І що думаєте? Яка дяка? Де хто може, то чоловіка смикне, хоть я від любезних земляків аж до Кракова утік...” – лист від 10 жовтня 1907 р. до Я.Веселовського [1, с. 305]. Незважаючи на зневагу критиками, твори Лепкого перекладають польською і німецькою: “Як знаєте, реклами не робив мені ніхто, а навіть признання та заохоти між своїми людьми я стрічав мало” – лист до К.Студинського від 27 січня 1902 р. [1, с.522].

Скромність письменника відчитуємо навіть у подяках на привітання Володимиру Гнатюку з днем народження: «Майже й не заслужив я на таку пошану, може, не дав таких творів нашій рідній літературі, які міг і повинен був дати, одна потіха для мене, що працював пильно й щиро. Нераз не писав я того, що хотів, а те, що диктував мені голос громадянського обов'язку, голос народної совісті...” [1, с. 341].

У листах знаходимо багато оцінок діяльності колег по перу: Ю.Федьковича (“Яка шкода, що его твори далі вилежують чиїсь шуфляди на превелику втрату нашого письменства” – лист від 26 травня 1901 р. до К.Студинського [1, с. 512]), В.Стефаніка (“Нема такої хвали, якої Тобі не віддали б як одному з найбільших митців нашого народного слова і як одному з тих, що найглибше зазирали в таємне нутро нашої землі, в душу нашого брата-селянина” [1, с.481]). Творчість В.Стефаніка Богдан Лепкий цінує високо, називає його “найбільшим прозаїком” українським. Відзначаючи наявність у вітчизняній літературі модерністів, звертає увагу на нерівнозначність оцінки їх творчості критиками: “...як

Сроковський безмилосердно знищив в рефераті Лесю і Кобилянську, а як високо підняв Кобринську і молодого Ковалева? Не розумію, як можна так поверхово і з таким чистим сумлінням критикувати” [1, с.334]. З творчості молодих акцентує увагу на Катрі Гриневичевій: “Квітка, що виростає з рідного поля, а не якийсь чужими вітрами нанесений хабуз” [1, с.337].

Є в листуванні й власне автобіографія, складена на прохання товариства “Просвіта” у Львові. Це класичний текст цього жанру, в якому від народження до 1926 року викладено події життя й творчості. Особливістю його є розповідь від третьої особи, наприклад, “Друкувати свої літературні твори став Лепкий ще року 1894. Писав вірші, оповідання, повісті, драми, статті і розвідки літературно-історичні” [1, с.441]. Згадує в своїй автобіографії Лепкий і про видання творів батька.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Епістолярний образ Богдана Лепкого глибокий й різноплановий, демонструє широке коло адресатів й інтересів. Листи мистять як елементи автобіографії, так і власне автобіографію, а також елементи літературозначих розвідок і критичних статей, інформацію про стан освіти й видання періодики й книжок, що дозволяє кваліфікувати листи як метажанрові тексти.

Література:

1. Журавлі повертаються...: З епістолярної спадщини Богдана Лепкого / Упоряд., авт. передм., прим. і коментарів В.Качкан. – Львів, 2001. – 920 с.

2. Коцюбинська М.Х. Листи і люди: роздуми про епістолярну творчість / Михайлина Коцюбинська. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2009. – 584 с., портр. – (Бібліотека Шевченківського комітету)